

UO'T: 631.635.1/8:664

BAQLAJON F₁ BIRINCHI AVLOD DURAGAYLARI

Turayev Dilshod Shodavlatovich

qishloq xo'jaligi fanlari bo'yicha falasafa doktori (PhD), ilmiy xodim
SPE va KITI Surxondaryo ilmiy-tajriba stansiyasi
e-mail: dilshod.turayev@bk.ru

Annotatsiya Maqolada baqlajonning yangi F₁ duragaylarini o'rganish haqida ma'lumotlar keltirilgan. Tadqiqotlar natijasida F₁ Barkamol, F₁ L-29 x L-9, F₁ L-29 x Gel., F₁ L-9 x S.g. va F₁ L-9 x Mak. duragaylarning sifat ko'rsatkichlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: baqlajon duragaylari, quruq modda, refraktometr, qand miqdori.

Аннотация. В статье представлены сведения об изучении новых гибридов баклажана F₁. По результатам исследований освещены качественные показатели гибридов F₁ Barkamol, F₁ L-29 x L-9, F₁ L-29 x Gel., F₁ L-9 x S.g. и F₁ L-9 x Mak.

Ключевые слова: гибриды баклажанов, сухое вещество, рефрактометр, уровень сахара.

Abstract. The article presents information on the study of new F₁ eggplant hybrids. Based on the research results, the quality characteristics of the hybrids F₁ Barkamol, F₁ L-29 x L-9, F₁ L-29 x Gel., F₁ L-9 x S.g., and F₁ L-9 x Mak. were highlighted.

Key words: eggplant hybrids, dry matter, refractometer, sugar level.

KIRISH

Mamlakatimizda qishloq xo'jaligi sohasining taraqqiyotiga ko'proq e'tibor berilib, dehqon va fermer xo'jaliklarda sabzavot yetishtirishning ulushi ortdi, shuning uchun ishlab chiqaruvchilarning turli toifalari uchun yangi navlarni yaratish maqsadlari ham dolzarbdir. Shu o'rinda yaratilayotgan nav va duragaylarning hosildorligi, morfologik belgilari qatori uning mevalarning sifat ko'rsatkichlari ham muhim ahamiyatga ega. Baqlajon mevasi tarkibida 2,5-4,6 % qand, 0,6-1,4% oqsil, 0,6-0,7%, pektin moddalari, 0,5-0,7% mineral moddalar bo'ladi. Vitaminlardan C, B₁, B₂, PP, karotin uchraydi. Baqlajon qaynatib, qovurib iste'mol qilinadi, ikra, qiymalar kabi konserva mahsulotlari hamda quritilgan mahsulotlar tayyorlashda foydalaniladi.

Fransiya, Italiya, Bolgariya va Germaniya kabi davlatlarning nufuzli qishloq xo'jaligi ilmiy tadqiqot muassalarining seleksioner olimlari tomonidan turlararo

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIK KARANTINI

chatishtirish orqali baqlajonning iqlim sharoitlariga moslashuvchan, serhosil va zarurkunandaga chidamli nav va duragaylari yaratilmoqda. Xususan, Bolgariya qishloq xo'jaligi hosildorligining 90-95% birinchi avlod (F_1) duragaylari hisobida amalga oshiriladi. Ushbu nav va duragaylar seleksiya ishlarida ulkan yutuq hisoblanadi.

Mamlakatimizda ham baqlajonning birinchi avlod (F_1) duragaylarini yaratish va undan ishlab chiqarishda foydalanishni ilmiy asosda keng yo'lga qo'yish va talab darajasida yetishtirish shu kunning dolzarb muammolaridan hisoblanadi.

MATERIALLAR VA USLUBLAR

SPE va KITI Surxondaryo ilmiy-tajriba stansiyasi seleksiyasiga mansub nav, tizma namunalari va SPE va KITI Surxondaryo ilmiy-tajriba stansiyasi yaratilib, o'rganilib kelinayotgan navlarning birinchi avlod duragaylari tadqiqot ishlarida material sifatida o'rganildi.

Tadqiqotlar «Методические указания по изучению и поддержанию мировой коллекции овощных пасленовых культур (томаты, перцы, баклажаны» (Л., 1977) asosida olib borildi.

Baqlajon qaynatib, qovurib iste'mol qilinadi, ikra, qiymalar kabi konserva mahsulotlari hamda quritilgan mahsulotlar tayyorlashda foydalaniladi. Standart talabi bo'yicha baqlajon sabzavoti uchun asosiy ko'rsakichlardan biri mevalarning uzunligi hisoblanadi. Silindirsimon shaklli baqlajonlarda sabzavot uzunligi 10 sm dan kam bo'lmasligi kerak. Boshqa shakldagi baqlajonlar uchun esa katta ko'ndalang kesimining diametri me'yorlanadi. Ularda katta ko'ndalang kesimning diametri 5 sm dan kam bo'lmasligi talab etiladi.

Ilmiy izlanishlarimiz davomida baqlajonning bir qancha birinchi avlod duragaylarini yaratib ularning hosildorligi, ertapisharligi, morfologik ko'rsatkichlari, tarkibidagi suvda eruvchi qand miqdori va quruq massasini miqdorlari o'rganildi.

NATIJALAR VA MUNOZARA

Izlanishlarimiz davomida o'rganilgan baqlajonning birinchi avlod duragaylarining suvda eriydigan qand miqdori F_1 Zamin standartga va ota-onaga nisbatan taqqoslab o'rganildi.

Birinchi avlod duragaylarida meva shakli F_1 L-9 x Surxon go'zali, F_1 L-9 x Matrosik duragaylarida ota-onaga xos shaklga ega bo'lishdi. F_1 L-29 x L-9, duragayida esa ota-ona shakllarini aks ettirmadi, uning meva shakli standart F_1 Zamin kabi ovalsimon bo'ldi. Mevalarning rangi esa barcha duragaylarda standart kabi binafsha rangida bo'ldi. F_1 Zamin standartida suvda eruvchi quruq modda miqdori 3,7%, quruq modda miqdori esa 11% ga ega bo'ldi. Suvda eruvchi quruq modda miqdori duragaylarda standartga nisbatan 1,9 dan 3,8% gacha yuqori bo'ldi (1-jadval).

1-jadval

Baqlajon birnchi avlod duragaylari mevalarining tuzilishi va kimyoviy tarkibi, 2022-2023 yillar

№	Nav va duragaylar	Meva shakli	Meva rangi	Suvda eruvchi quruq modda miqdori, %	Umumiy quruq modda miqdori, %
1	F ₁ Zamin	ovalsimon	qora binafsha	3,7	11
2	Surxon go'zali	silindirsimon	qora binafsha	4,8	11,2
3	L-29	silindirsimon	to'q binafsha	5,9	10,3
4	Solyaris	noksimon	qora binafsha	5,6	9,2
5	L-9	keng dumaloq	to'q binafsha	6,8	12,8
6	Matrosik	yirik noksimon	chipor	6,1	16,5
7	F ₁ Barkamol	silindirsimon	qora binafsha	7,3	16,7
8	F ₁ L-29 x Sol.	noksimon	qora binafsha	7,2	8
9	F ₁ L-29 x L-9	ovalsimon	to'q binafsha	6,4	14,3
10	F ₁ L-9 x S.g.	kalta silindirsimon	to'q binafsha	5,6	7,8
11	F ₁ L-9 x Mak.	dumaloq	och binafsha	6,2	11,2

1-rasm. Baqlajon F₁ Barkamol duragayi

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

F₁ Barkamol, F₁ L-29 x L-9 va F₁ L-9 x Mak. duragaylarida quruq modda miqdori standartga nisbatan 0,2-8,7% miqdorda yuqori bo'ldi. F₁ Barkamol da 8,5% va F₁ L-29 x L-9 da 1,5% ko'rsatkichida ota-onaga nisbatan yuqori bo'ldi. Ota-ona formalari F₁ L-29 x Sol., F₁ L-9 x S.g. va F₁ L-9 x Mak. duragaylariga nisbatan yuqori bo'ldi.

XULOSA

Tadqiqotlar davomida olingan natijalarga ko'ra F₁ Barkamol, F₁ L-29 x L-9 va F₁ L-9 x Mak. duragaylari ko'rsatkichlari ma'qul hisoblanadi. Ilmiy izlanishlar davomida istiqbolli duragaylarning yaratilishi baqlajon seleksiya ishlarining kengayishiga va fermer, dehqon xo'jaliklariga hosildor va ahamiyatli sabzavot yetishtirishga hamda aholiga sifatli sabzavotlar bilan ta'minlashga erishiladi.

ADABIYOTLAR

1. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. – М., 1986. [351-б].
2. Я. Глушенко и др. “Методические указания по изучению и поддержанию мировой коллекции овощных пасленовых культур (томат, перец, баклажан)” Л., 1977 [17-23 б].
3. Shoumarov X. “Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash va birlamchi qayta ishlash texnologiyasi” laboratoriya ishlari uchun qo'llanma Toshkent-2011 [82-5-b].